

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 9. aprila 1879.

O b s e g: Prošnja do kmetijskih podružnic po deželi za pomoč, da županstva izvršujejo postavo o pokončevanju gosenic in družih škodljivih mrčesov. — O goseničnih bakljah. — Gospodar sam svoj dobiček pobija, kdor krta na senošetih in vrtil ubija. — Najstarejši in najmogočnjiši grofje Krajnske. — Slovansko slovstvo. — Črtice iz Bosne. (Dal.) — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Prošnja do kmetijskih podružnic po deželi za pomoč, da županstva izvršujejo postavo o pokončevanju gosenic in družih škodljivih mrčesov.

Kakor se podpisanemu odboru iz več krajev poroča, je mnogo županov pa tudi c. k. okrajnih gospósk je — uže popolnoma pozabilo postavo od 17. junija 1870. leta, ki zapoveduje pokončevanje gosenic, hroščev in drugih škodljivih mrčesov.

Mislíjo si menda ti občinski in okrajni glavarji: „da je postava le na papirji, pa je dosti; naj se spolnuje ali ne.“

V prvi vrsti imajo župani paziti na to, da vsi posestniki, vživalci ali najemniki zemljišč spolnijo po postavi ukazano dolžnost. Kjer ni poljskega čuvaja, da ogleda vrte, sme župan najeti enega ali več nadzorikov, kateri, če bi treba bilo, se plačajo iz občinske blagajnice. Zanikrne gospodarje od 1 do 10 gold. ali z zaporom od 12 ur do 4 dni kaznovati, ima pa župan še posebno postavno oblast.

Župan pa ima vrh gori rečenega tudi dolžnost, dvakrat vsako leto (in sicer meseca svečana in oktobra) očitno razglasiti to postavo.

Če županstvo ne izvršuje te dolžnosti, ali če občina, ki je morebiti sama tudi posestnica, ne stori dolžnosti svoje, ima c. k. politična okrajna gospóska oblast, na stroške županstva preskrbeti potrebno pomoč, nemarnega župana pa kaznovati z 10 do 20 gld. — Vsi ti denarji gredó v občinsko blagajnico.

Zdaj pa vprašamo: kako stoji na obeh stranéh s spolnovanjem te postave? — Veči del županov (ne vsi) in veči del cesarskih gospósk (tudi ne vse) se menda ne briga za-njo bolj kot za lanski sneg! Če pa gosenice ali keбри pokončajo sad, potem pa je stok in jok po hišah, davkarji pa hodijo brez milosti iztirjevat davek brez vprašanja, ali je okrajna gosposka z nadzorstvom, po postavi jej predpisanim, odvrnila škodo kmetijstva ali ne.

Tako je pregrešek na dveh stranéh.

Ker še ni prodrla skozi in skozi misel, da bi varovali ptice, ki so nam največe dobrotnice s tem, da nam oberajo sadno drevje škodljivih gosenic in žužekov, in še zmirom vidimo, kako se zalezujejo te dobrotnice, je zato tem večja potreba, da to, kar nam preganjane

ptice ne morejo storiti, človek sam stori, to je, da obira in pokončuje sadnemu drevju škodljivo žival.

In zato Vas, častite podružnice, ki ste po deželi glavnega odbora desna roka, podpisani odbor živo prosi, da obrnete svojo nadzorstvo na to, ali se gori navedena postava od 17. junija 1870. leta v okraji Vaše podružnice spolnuje ali ne, in če se ne spolnuje, da opomnite c. k. okrajna glavarstva njihovih dolžnosti, kajti ni ne zadosti, da stoji dobra postava le na papirji, gosenice in drugi škodljivci pa lezejo po drevji! *)

Glavni odbor družbe kmetijske kranjske v Ljubljani 6. aprila 1879.

O goseničnih bakljah. **)

Na malem vrtiču, katerega sem tú na Vrhniki v najem vzel, imam nekoliko sadnih dreves, zlasti hrušek in češpelj.

Ko so mi lansko spomlad gosenice prehudó nagejale, se spomnim gosenične baklje, katera je bila v „Novicah“ priporočana. Ker čas ni dopuščal, omisliti si take po umetniku narejene baklje, si jo naredim sam, in ni me stala več kakor k večem 5 soldov.

Naredil sem jo pa tako-le: Vzel sem lešnjevo prekljo (fižolovko) in jo na drobnejšem koncu preklal, tako, da sem naredil dva cola dolg precep. V ta precep sem vtaknil šopek prediva ali pa košček prav strgane kuhinjske cunje, na ta šopek pa vlil eno žlico navadnega petroleja ter tako s petrolejem namočeni šopek zažgal z navadnim klinčekom. Petrolej se takoj vname. Vzdignil sem potem prekljo tako, da je molil njeni konec z gorečim predivom navzgor. Tako plamtečo bakljo podstavljam pridno pod gosenična gnjezda na vejah in med vejami. Kakor debela toča je padala mrtva a tudi samo omamljena gnjusoba

*) Tudi gosp. učitelji ljudskih šol po deželi bi mogli o tem družbi kmetijski v veliko pomoč biti, če bi opozorili šolsko mladino na to, ali so sadna drevesa njenih starišev otrebljena gosenic in družih škodljivih mrčesov. Vred.

**) Hvala lepa za to zanimivo poročilo, ki potrjuje veliko korist goseničnih bakelj, ki bodo odsihmal menda najboljše orodje za pokončevanje toliko nam škodljivih gosenic. Hvala pa tudi še za naznanilo priprosto narejene goseničarice, ki le malo soldov stane. Če bi pa kak sadjerejec želel umetno narejene baklje, dobí jo v pisarnici družbe kmetijske v Ljubljani za 1 gold. Vred.

raz drevja; vse mrgolelo je na tleh pod vejami, kjer sem z bakljo požigaval. Treba je bilo potem le omamljene in na tleh mrgoleče gosenice popolno vničiti, kar se prav lahko zgodi.

Tako narejena gosenična baklja mi je prav dobro služila, zlasti ker sem ž njo tudi gosenično zalogo med vejami vgonobiti mogel.

Škode pri drevju nisem celó nobene zapazil. Sadja je bilo toliko, kakor nikoli poprej. — Tudi letos, ko sem pregledaval drevje, ni bilo videti, da bi bilo to požiganje gosenic drevju kaj škodovalo.

Opomnim naj še, da tudi mojemu sosеду Matevžu Cererju, kateri se posluževa ravno take baklje, je prav izvrstno služila.

Na Vrhniki 4. aprila 1879.

P....o.

Gospodar sam svoj dobiček pobija,

kdor krta na senožetih in na vrtih ubija.

Časnik družbe kmetijske gornje-avstrijske je v svojem najnovejšem listu zopet povzdignil glas na pomoč krtom, kar so tudi „Novice“ mnogokrat uže storile, a ne še z zaželenim vspehom.

Velika sramota je res celó za stareje kmetovalce — piše omenjeni časnik — da še dandanes tega ne vedó, kar uže majhni fantiči v šolah povedati znajo, da krt le od črvov, hroščeve zalege in družega takega mrčesa živi in se nikdar nikoli nobene koreninice ne dotakne; zato je uže danes po pravici zapisan v vrsto najboljših varuhov naših senožet in vrtov.

Pa kaj še? Ne le, da krte mnogi kmetovalci sami preganjajo, nekateri plačujejo še celó take hudo delce, da jim krte lovijo!

Naš krt, ki pokončá sila veliko škodljivcev, kot dobrotnik prekosí še celó škorca, katerega lepo varovati se otroci skoro uže v zibelki učijo.

Pa kaj neki je pregreha krtov, da jih nekateri ljudje tako strašansko preganjajo? Nič družega ne, kot to, da na senožetih in vrtih v manjših ali večjih kupčkah krtine delajo, s katerimi gospodarju pomoč na roko dajejo, da lepo, dobro in rahlo prst izpod zemlje na vrh mečejo in tako rodovitnost senožeti in vrta povekšujejo. In zato jih neumni ljudje ob glavo devajo!

Če tu in tam si kak kosce svojo koso skrha na krtinah, vsaj ni krt tega kriv, ampak le okornost zanikernega kosca. In če je včasih krtin tudi veliko, naj jih bo gospodar vesel, vsaj mu je krt izoral veliko dobre zemlje na vrh. Ali mar krt, ki je gospodarju to dobroto storil, zato zasluži, da se mu za tisti majhni trud, ki ga ima delavec s tem, da krtine ob pravem času razmeče, po življenji streže?!

Poglejmo zdaj, kako živi in kaj dela krt na polji in na vrtu?

Krt živi pod zemljo. Spomladi se napové na senožetih in vrtih s tem, da več ali manj večih ali manjših kupčkov prsti (krtin) na vrh izmeče. S tem, da je več ali manj krtin videti, kaže, da je več ali manj škodljivega mrčesa pod zemljo bilo, katerega je krt zalezoval, da ga je pomoril sebi v živež. Čem več krtin je tedaj kje, tem več škodljivega, korenine rastlin spodjedajočega mrčesa je bilo pod zemljo, za katerim je krt ril, da ga je vlovil. Temu mrčesu je pa mila nam natura odkazala zimsko stanovanje na naših travnikih in vrtih. Ker pa si krt, kakor vsaka druga žival, živeža iskati mora, gre tje, kjer živeža dobí, to je, na polji, senožetih in

vrtih. Ker pa tisti žužeki in črvi, od katerih živi, so jeseni in spomladi pod zemljo bolj pri vrhu, mora krt, ki za njimi streže, svoje poti bolj zgorej si delati in več krtine na zemljo metati. Čem bolj pa se je pozimi in iz začetka spomladi pod zemljo biva, čim mrčes vživel in razrastel tako, da zapustí notranjstvo zemlje, tem manj je krtu potreba, pod zemljo mu riti.

Naj zdaj omenimo še majhnega truda, ki ga krt gospodarju prizadeva s krtinami.

Brž ko je trava toliko dorastla, da se, kakor naši ljudje na kmetih pravijo, vrana pod njo skrije, naj se vелеva hlapcu, kakemu fantu ali kaki dekli, da z vilami ali grabljami razmeče krtine. Uže prvi dež bo potem to dobro prst v zemljo spral, vsa med tem morebiti potlačena travica se bode kmalu zopet vzdignila. Senožet in vrt ne trpita nobene škode, če delavec kaj trave pobodi, in koscu se ni več za koso bati. Se ve, da se mora to majhno delo tolikrat ponavljati, kolikorkrat je potrebno, kajti čem več je na senožeti ali vrtu podzemeljskega škodljivega mrčesa, tem dalje se mudí krt na takih zemljiščih, in se mudí tako dolgo, dokler vrta ali senožeti ni očistil mrčesov. Gotove skušnje kažejo, da so krti take senožeti, ki so bile polne črvov in žužekov, očistili o 3 letih, če se niso preganjali, in tako očistene senožeti so potem 10 let ostale proste mrčesov in krtov.

Krt pa ni bramor, ki živi od rastlinskih korenin in semen in je zato vrtom in senožetem jako škodljiva stvar, ki zasluži, da jo gospodar pokonča.

Zgodovinske stvari.

Najstarejši in najmogočnejši grofje Krajnske.*)

Vse do zdaj na svetlo dane knjige nam Turjačane in Šarfenberge (Svibno-Ostrovharje) za najstarejše plemenite rodovine krajnske dokazujejo, a kritično vendar še ni preiskaval nikdo, je li to tudi res ali ne. — Dandanes se ne verjame vse tako hitro, — treba je stalnih podlag, te pa so listine. Noben kritičen zgodovinar se ne bo dosti brigal za druge spise v tako važnih zgodovinskih stvaréh, posebno, ker nam je znano, kako maloverni (izvzemši Valvazorja in še nekatere druge) so stari zgodovinarji bili.

Res je, da je več naših plemenitih rodovin starejših, kakor so listine, al kaj nam pomagajo ti dokazi brez podlage; prvi kritični zgodovinar, ki pride, pa nam vse podere in uniči, posebno zato, ker starodavni pisatelji niso virov pokazavali: od kodi so to ali uno vzeli, včasih se le plemenitažem prilizovaje.

Po tem kratkem uvodu naj stopimo k listinam, katere so nam merodajne, da zvemo, katera plemenita rodovina je najvažnejša v naši sredoveški začetni zgodovini.

Leta 972. je izročil cesar Oton I. Kunonu krajnsko marko (okrajno). Kunon je bival na Goričanah in imenoval se mejnega grofa krajnskega.¹⁾ Ta Kunon je bil dozdevno oče naslednjega Popo-na grofa Carniolae, in če je res, da je na Goričanah bival, bi se smelo misliti, da se je rodovina krajnskih grofov iz Goričanov začela in pozneje zaradi celozemskega gospodarstva Gorenske se „de Carniola“ zvala.

*) Naj mi oprostijo čitatelji, da po sedANJI navadi besedo „krajnski“ napačno pišem, al beseda ta izhaja od „Krajna“ = Grenzland, in ker sem zmirom čital „pokrajna“, „Ukrajna“, okrajna gosposka mesto pokranja, Ukranja itd., zato se držim stoletnega pravopisa, ne pa neutemeljene poprave. Pis.

¹⁾ Klun „Arch.“ I. str. 2.